

Nr 335.

Av herr **Brännberg m. fl.**, *angående utredning i fråga om äganderätten till holmar och skär inom Göteborgs och Bohus läns skärgård.*

1928 års riksdag beslöt vissa ändringar i 1896 års lag om rätt till fiske inom Göteborgs och Bohus samt Hallands län, varvid inskränkning gjordes i strandägarnas förut gällande fiskerätt med rörlig redskap. Ävenså antogs en lag om ersättning av statsmedel för av strandägarna sålunda för-lorad fiskerätt.

Inom Göteborgs och Bohus län är emellertid äganderätten till de längs länets kust talrika holmarna och skären ganska omtvistad och giver ej sällan anledning till meningsutbyte mellan å ena sidan strandägaren och å den andra den strandlösa fiskaren. Dessa holmar tillhöra dels enskilda, dels lotsverket och dels kronan. Det finnes ett antal holmar, vilka tidigare tillhört kronan, men som nu äro i enskild ägo, utan att man egentligen vet hur och när de bytt ägare. Dessa holmar, som tidigare representerade ett obetydligt värde, kunna under senare årtionden ha förvandlats till mycket värdefulla. Sådana förändrade förhållanden som strandfiskets (hummer- och ålfiskets) ökade betydelse, upptäckandet av värdefulla granittillgångar, bebyggelsen och industriens utveckling, ha bidragit till att tidigare fullkomligt värdelösa holmar numera betinga om ej avsevärda så dock stora belopp. Ett förhållande som vi senare skola återkomma till.

Närmaste anledning till att denna äganderättsfråga nu drages inför riksdagens prövning är ovan nämnda riksdagsbeslut om ersättning till strandägare för mistad fiskerätt. Vi anse det alldeles nödvändigt att innan staten går in för och prövar eventuella ersättningsanspråk, äganderätten göres fullt klar så att ej ersättning lämnas i de fall kronan är ägare av holmar och stränder. Att det i en del fall är svårt fastställa äganderätten är självklart, så svävande som denna stundom tycks vara, men det är även ur andra synpunkter önskvärt, att det blir ordning och reda på hit-hörande område. Det är ingen dag för tidigt att en så att säga generalinventering kommer till stånd, som söker fastslå vad kronan tillhör och vad som enskilda äga. Att här företages en utredning är nödvändigt, men för denna torde det ej vara erforderligt att tillsätta någon större kommitté, utan ligger kammarkollegium närmast till hands härför. Detta ämbetsverk har de allra bästa förutsättningarna för att verkställa en dylik undersökning, och en enmannakommitté inom verket torde vara tillräcklig.

Man torde vid denna undersökning ha nytta av den utredning kammarrådet Dufva på sin tid utförde rörande »Fiskerättsförhållandena vid Rikets Kuster», statens offentliga utredningar 1925: 19, varvid utredningsmannen sökt klassificera de holmar och skär i Bohusläns skärgård, som tillhöra kronan. En förteckning över dessa holmar har uppgjorts, och äro de indelade i trenne grupper upptagande:

- a) av lotsverket disponerade kronoholmar och skär inom västra lotsdistriktet,
- b) kronoholmar i Göteborgs och Bohus län, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts och rikets ständers beslut upplåtits till fritt och allmänt begagnande, samt
- c) holmar och skär, som på grund av sitt läge eller eljest icke äro att hänföra till vissa holmar utan torde vara kronan tillhöriga.

Emellertid dröjde det ej länge förrän opposition från jordägarnas sida framkom över det resultat utredningen kommit till, och man gjorde gällande, att ett flertal holmar, som enligt utredningen skulle tillhöra kronan, sedan längre tid tillbaka vore i enskild ägo. I en del fall har man ock genom lagfartshandlingar styrkt äganderätten, alltså i strid med den utredning förutbemälda Dufva verkställt. Man får dock bemärka, att utredningsmannen i sista punkten varit något tveksam, då han säger: »torde vara kronan tillhöriga». Det vill ock synas, som om denna utredning har kommit till ganska missvisande resultat, och att kronan gynnats på jordägarens bekostnad. Denna förteckning över holmarna har sedermera kommit till de olika intressenternas kännedom, dels därigenom att Havs- och fiskeriföreningen i Göteborgs och Bohus län lät till ledning för fiskarna utgeva en tryckt förteckning och dels på annat sätt.

Hur holmarna i vissa fall övergått från kronans ägo till enskilda framgår av följande yttrande, som en fiskare lämnade under det möte Dufva hade med fiskarebefolkningen i Strömstad. Han säger: »många av de öar och holmar, varvid fiske numera är förbjudet, utgjordes av så kallade tagor, d. v. s. holmar, som tillhörde kronan men av någon enskild jordägare börjat nyttjas till fårbeta och så småningom kommit att anses som dennes egendom». Men även på annat sätt har kronan frånhänts densamma tillhöriga områden, vilket torde skett vid lantmåteriförrättningar, vid vilka kronan ej bevakat sin rätt. Följande exempel, som rör sig om en holme benämnd »Skottaren» å Gullholmens fiskeläge, belyser hur en förut värdelös holme i senare tid kunnat representera stora värden. Dåvarande lotskaptenen i västra distriktet kapten Stenberg höll å möte i Mollösund den 24 augusti 1911 ett anförande, vari han angav att vissa holmar, bland dem »Skottaren», tillhörde kronan utan att äga något värde, men att på den nämnda holmen hade åbor på Gullholmen uppfört magasinsbyggnader. I 1825 års jordebok äro dessa holmar upptagna såsom oskatt-

bara holmar vid Gullholmen. För något år sedan sålde emellertid jordägare å Gullholmen »Skottaren» till ett industriföretag för 5,000 kronor. Vi ha ej varit i tillfälle att följa hur benämnda holme kommit ur kronans ägo, men troligen skedde det vid någon lantmåteriförrättning å Gullholmen och L. Hermanö. Men det är egendomligt att statens representant, lotskapten Stenberg, utan att bliva motsagd år 1911 kan säga att holmen tillhör lotsverket och att den av Dufva upptagits som sådan.

Så långt kammarrådet Dufvas utredning, som ju närmast berört fiske-rätten. Vi skola nu övergå till ett annat gebit nämligen granitens, varvid vi finna att även här råder det delade meningar om äganderätten, ej minst med anledning av den förteckning som upprättats över kronoholmar i förut nämnda län.

Utanför Hunnebostrand, i inloppet från Soten, ligger ett antal öar, som enligt en del utredningar år 1925 torde tillhöra kronan. Dessa äro Mell, Klätten, Ösöskär, Rågholmarna, Tjuvholmarna, Björkholmen och Mosteskär samt dessutom Grörö, till vilken kronans äganderätt dock icke anses till fullo styrkt. Vidare Fiskholmen, som enligt Sotenäs häradsrätts utslag den 21 december 1864 tillhör det numera indragna militiebostället Hunnebo, samt S:t Göransö, Gåsholmen och tre mindre skär, vilka tillhöra samma kronoegendomar enligt kungligt utslag den 31 maj 1870. Flera av dessa öar bestå till väsentliga delar av avverkningsbar granit, och här pågår en betydande granitavverkning, utan att staten härför uppbär någon berglega.

Att frågan om äganderätten till holmarna och skären på västkusten är av stor betydelse för länets fiskarebefolkning och att denna haft ögonen öppna för frågan framgår av de uttalanden, som gjordes på ett större fiskaremöte på Öddö den 8 juli 1928. Detta möte gjorde bland andra uttalanden även följande: »Innan någon ersättning till strandägare utgår, bör en grundlig undersökning vidtagas om vad som hör kronan till». (Det upplystes om att ett flertal holmar, som nu disponeras av enskilda, med all säkerhet äro kronans egendom och som sådana upptagna i förut nämnde Dufvas utredning.)

Detta uttalande har sedan av ett flertal fiskaremöten längs hela Bohuskusten antagits, av vilket framgår att här föreligger ett verkligt behov att få denna sak ordnad.

Av ovanstående framgår önskvärdheten av att en fullt objektiv utredning verkställes. Det nuvarande förhållandet, ej minst efter kammarrådet Dufvas utredning, giver oftast anledning till misstro och mindre gott förhållande mellan olika intressegrupper. Det bör vara angeläget för jordägaren att ej bliva betraktad såsom den, vilken på orätt sätt blivit ägare till en holme eller ett skär, liksom det för den strandlösa fiskarebefolkningen är värdefullt veta var den har rätt att idka fiske. För staten har det sitt intresse ej blott ur äganderättssynpunkt utan även däruti — som vi för övrigt redan framhållit — att staten enligt 1928 års riksdagsbeslut skall

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 4 saml. 61 häft. (Nr 333—336). 305 29 2

lämna ersättning till strandägaren för förlorad fiskerätt, och före ersättningsanspråkens prövande måste äganderättsfrågan göras klar.

I en del kvistiga fall torde väl frågan om äganderätten till holmarna endast kunna avgöras inför domstol såsom nu är fallet i Göteborgs skärgård mellan ägaren av Brännö och lotsverket om äganderätten till Vinga m. fl. holmar och öar. Men i många fall torde en överarbetning av Dufvas utredning bliva ganska tillfyllest och vägledande.

Med stöd av ovanstående föreslå vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av äganderätten till holmarna och skären inom Göteborgs och Bohus läns skärgård.

Stockholm den 31 januari 1929.

C. Brännberg.

J. W. Mårtensson.

Gustaf Karlsson,
Munkedal.